

Clemes Kraft AS
Boks 535, Sentrum
0105 OSLO

Vår ref.: 201103921-25
Deres ref.:

Lillehammer, 8. juni 2012

Uttalelse til Einbugga kraftverk etter supplerende kulturminnebefaringer og tilsendte visualiseringer av planlagte tiltak, Dovre kommune

Vi viser til Deres søknad om konsesjon datert 01.03.2011, samt søknad om planendring datert 11.10.2011 vedrørende trase for atkomstvei og inntak, og brev av 18.04.2012 med tilsendte visualiseringer av planlagte inngrep/tiltak i forbindelse med Einbugga kraftverk og øvrig kontakt og korrespondanse.

Etter avtale med tiltakshaver er det gjennomført to befaringer av tiltaksområdet; først en befaring i 2008, og deretter en supplerende befaring høsten 2011. Rapporter for begge befaringer er vedlagt. For resultater fra befaringen i 2008 viser vi til vårt brev datert 19.11.2008, hvor også historien rundt den gamle kongsgården Tofte er omtalt.

Den siste befaringen ble gjennomført i perioden 31.10-02.11 og den 4.11.2011. Befaringen omfattet en overflateregistrering langs begge de to planlagte rørgatene, langs begge sider av den planlagte anleggsveien, de tre mulige massedeponiområdene, samt området hvor den planlagte kraftstasjonen skal stå. I tillegg ble et tilleggsområde sørvest for den planlagte kraftstasjonen befart, da dette området kan være en alternativ plassering for kraftstasjonen.

Automatisk fredede kulturminner

Det ble ikke påvist synlige automatisk fredede kulturminner som vil komme i direkte konflikt med tiltaket. Tiltaket vil imidlertid komme nært inntil flere automatisk fredede kulturminner. Dette gjelder en kullgrop (id 119745), St. Olavskilden (id 136552) og et middelalderkirkested med hvor det skal ha stått en kirke (id 85018) med kirkegård (id 85018).

Kullgropen (id 119745) vil, ut i fra oversendte traseer, bli liggende omtrent 20 m sørøst for rørgatetraseen. Dette gjelder begge alternative traseer. Gropen, med 5 m sikringssone, er automatisk fredet etter kulturminnelovens § 4 b. Tiltak i kullgropens nærområde kan imidlertid også vurderes som skjemmende. Om det i forbindelse med anleggingen av rørgata er nødvendig med arbeid i området nærmere enn de oppgitte 20 meterne, må planene oversendes kulturminnemyndighetene i

Postadresse

Postboks 988
2626 LILLEHAMMER

Org. Nr: 961382335

Besøksadresse

Kirkegaten 76, Lillehammer

Bankkonto: 2000 09 50018

E-post: postmottak@oppland.org

Saksbehandler:

Torill Nygård

Telefon:

E-post: Torill.Nygard@oppland.org

Oppland fylkeskommune, slik at vi kan vurdere om det vil være nødvendig å søke om dispensasjon etter kulturminnelovens § 8 første ledd for å gjennomføre tiltaket.

Et stykke nordøst for dette ligger ytterligere en kullgrop (id 119744) og en sti/hulveg, som ble påvist under befaringen i 2008. Kullgropen vil bli liggende omtrent 80 meter fra planlagt anleggsvei. Hulvegen vil bli omtalt i avsnitt om nyere tids kulturminner under.

I bunnen av rørgatetraseen, på motsatt side av vegen fra den planlagte kraftstasjonen, ligger St. Olavskilden rett ved det som trolig er et kirkested fra middelalder. Kilden skal etter tradisjonen ligge i nord-enden av kirkegården ved Bergseng. Kirken ble revet i 1736, og det er senere funnet mye bein i åkeren her. Den nøyaktige avgrensingen av kirkegården er i dag ikke kjent.

Det er Riksantikvaren som har ansvar for forvaltningen av landets middelalderkirkesteder, og saken er derfor sent videre til dem for uttale. Vår endelige uttalelse om tiltakets forhold til middelalderkirkestedet, kirkegården og St.Olavskilden vil derfor ikke kunne foreligge før vi har mottatt Riksantikvarens uttalelse. Saksbehandler hos Riksantikvaren opplyser at det er ønskelig med en befaring av området. På grunn av streik i Oppland fylkeskommune denne våren har det ikke vært anledning til å få gjennomført denne befaringen per dags dato. Dette vil bli gjennomført snart mulig.

Det som virker klart er at det her er et stort potensial for at det finnes ukjente automatisk fredede kulturminner under markoverflaten. Kirkegårdens utstrekning er som nevnt ikke kjent, og det må derfor undersøkes om tiltaket vil kunne komme i konflikt med denne. Middelalderkirker ble også ofte anlagt på plasser som var sentrale og viktige i bygda også i førkristen tid, og det er derfor et høyt potensial for at det finnes spor etter forhistorisk aktivitet under markoverflaten, som kokegroper, ildsteder og stolpehull etter bygninger.

For å avklare tiltakets forhold til eventuelle kulturminner under markoverflaten vil kulturarvenheten være nødt til å gjennomføre en maskinell sjakting langs rørgatetraseen i de områder hvor traseen krysser dyrket mark. Budsjett for en slik undersøkelse er satt opp under.

Dette vil imidlertid ikke kunne iverksettes før Riksantikvaren har kommet med sin endelige uttalelse til tiltakets forhold til kirkestedet. Undersøkelsesplikten jf kulturminnelovens § 9 vil ikke anses som oppfylt før en maskinell sjakting av traseen er gjennomført. Dette gjelder det dyrkede arealet på gnr 39 bnr 1 og 2. Budsjettet er satt opp ut i fra en antatt tiltaksbredde på 10 m.

Budsjett

I sak nr. 23/96 fattet Fylkestinget i Oppland enstemmig vedtak om at Oppland fylkeskommune med hjemmel i lov om kulturminner § 10 skal kreve refusjon av utgifter knyttet til forvaltningen av automatisk fredete kulturminner. Refusjonskravet omfatter den effektive tid medgått til behandling av den enkelte sak. Ved befaring omfatter kravet den tid som går med til selve undersøkelsen av det berørte området. Reisetid og diett er inkludert i kostnaden. Inkludert er også effektiv tid brukt til arkivundersøkelser, skriving av befaringsrapport og brev. Kostnaden er for 2012 satt til kr 840 pr. effektiv time.

Kostnadene til behandling av ovennevnte sak er beregnet som følger:

Forarbeid	4 timer a kr	840	3360
Befaring	40 timer a kr	840	33600
Etterarbeid	20 timer a kr	840	16800
C14-prøve	2 antall	3000	6000
TOTALT	64	840	59760

Dersom det blir behov for supplerende befaringer for å avklare forholdet til automatisk fredete kulturminner, må budsjettet revideres.

Vi minner om at tiltaket ikke kan iverksettes før forholdet til automatisk fredete kulturminner er avklart, jf. lov om kulturminner §§ 8 og 9.

Informasjon om maskinell søkesjaking

En maskinell søkesjaking innebærer at vi fjerner matjordlaget i 2-5 meter brede sjakter for å kunne påvise eventuelle automatisk fredete kulturminner i form av eksempelvis kokegroper, ildsteder, stolpehull etter langhus eller graver.

Vi fjerner oftest kun pløyselaget, ned på steril grunn. I de tilfellene der matjordlaget er dypere enn pløyselaget, vil det være aktuelt å gå enda dypere. En slik undersøkelse må gjennomføres når bakken er snø- og telefri. Det er en fordel at det brukes en maskin med bred skuffe, uten tenner. Matjorda vil bli lagt tilbake på plass så snart undersøkelsene er gjennomført, med mindre det foreligger avtale om noe annet.

Tiltakshaver må sørge for å skaffe maskin, varsle grunneier og ikke minst bruker, og for de nødvendige gravetillatelser. Det siste innebærer bl.a. påvisning av kabler, grøfter, VA-anlegg osv.

I forbindelse med den arkeologiske sjakingen stiller vi følgende vilkår:

- tiltakshaver må stille gravemaskin med flatt skjær, med en så bred skuffe som mulig. Gravemaskinen bør være i størrelsesorden 15-20 tonn.
- tiltakshaver må innhente gravemeldinger og sørge for nødvendige gravetillatelser (bl. a. sjekke om det er kabler, rør eller andre hensyn å ta i det aktuelle området).
- tiltakshaver må skaffe tiltrede til berørte eiendommer, med varsling av grunneier og eventuelt bruker av dyrkamarka.
- det må eventuelt også stilles til disposisjon mannskaper som kan måle inn (med svært høy nøyaktighet) eventuelle automatisk fredete kulturminner og sjakter.
- det kan ikke gå beitedyr på jordene som skal sjaktes samtidig med at sjakingen pågår.
- det kan også bli nødvendig å be kommunen om å måle inn påviste automatisk fredete kulturminner og sjakter.

Fakturering vil skje månedlig etterskuddsvis.

Nyere tids kulturminner

Som nevnt ovenfor ble det i 2008 påvist en sti med delvis hulvegpreg som går i øst-norøstlig vest-sørvestlig retning like nedenfor kullgrop id 119744. Mot nordøst vil den planlagte atkomstvegen trolig krysse denne. I hovedsak har denne vegen karakter som sti, men i partier har den en klar u-form, noe som peker mot svært lang tids bruk.

Som vist i rapporten er vegen i god stand, og nærheten til det viktige kulturlandskapet rundt Tofte, og sammenhengen den viser mellom gårdsbosetningen og seter/naturressursene i skogen og fjellet gjør at vi vurderer veien til å ha lokal verneverdi. Vi vil anbefale at tiltaket berører hulvegen i så liten grad som mulig, og at bør settes krav om en form for tilbakeføring etter anleggsfasens slutt.

I 2008 ble det også registrert en rydningsrøys (id 119746) på gnr 39 bnr 1. Denne vil bli liggende omtrent 13 m fra rørgata. Enda en rydningsrøys (id 149798) ble påvist ved Bakkensætra i 2011. Ved den sistnevnte ble det også påvist et steingjerde. Disse kulturminnene er fra nyere tid og er derfor ikke automatisk fredet. Det samme gjelder seterveiene den planlagte vegtraseen delvis vil følge. Kulturminnene vurderes å ha lokal verneverdi, og må vurderes av kommunen.

Det ble også foretatt en overflaterregistrering av et område sørvest for den planlagte kraftstasjonen, som en alternativ plassering for denne. Her ble det påvist tre store bunkere fra 2. verdenskrig, i tillegg til et vegfar, et steingjerde og en steinrøys. Disse er beskrevet i rapporten fra 2011. Også disse kulturminnene er fra nyere tid.

I de tre befarte massedeponiområdene ble det ikke påvist automatisk fredede kulturminner eller verneverdige kulturminner fra nyere tid.

Kulturlandskapet

Det er lagt frem to alternativer for utbygging av Einbugga. Alternativ 1 har et inntak på kote 930, mens alternativ 2 har et inntak på kote 890. Vannvegen vil i begge alternativ bli utført med en kombinasjon av tunnel og nedgravde rør. I begge alternativ vil imidlertid rørgaten måtte holdes åpen, slik at det visuelt vil bli en "gate" i skogen opp fjellsiden. Visuelt kan vi ikke se at det er mye som skiller de to alternativene når det gjelder innvirkningen de vil ha på kulturlandskapet.

Visualiseringene som er sendt over viser hvordan rørgaten vil bli godt synlig fra flere vinkler. Rørgaten skjærer her gjennom et område som binder det svært viktige kulturlandskapet rundt gårdsbosetningen i bygda sammen med setergrendene og fjellet lenger oppe. Det er ikke oversendt visualiseringer som viser hvor synlig atkomstvegen vil bli fra bygda. Denne ligger forholdsvis langt oppe, og i og med at denne i hovedsak går på tvers av fjellsiden vil veien trolig ikke være like synlig. Vi savner imidlertid en god redegjørelse av den visuelle virkningen denne veien vil ha.

Kraftstasjonen vil bli liggende tett ved St.Olavskilden og et kirkested fra middelalder med tilhørende kirkegård. Vi vil avvente en uttalelse fra Riksantikvaren vedrørende kirkestedet før vi uttaler oss endelig til plasseringen av kraftstasjonen. Vi ser det som positivt at konsesjonssøker setter seg fore å ha en arkitektonisk utforming som tar hensyn til terrenget, stedet og omgivelsene, som omtalt i kapittel 4.3 i søknad. Endelige planer for utforming bør forelegges kulturvernmyndighetene for

godkjenning. Vi ser det og som positivt at nettilknytning fra kraftstasjon til eksisterende luftlinje blir gjort ved bruk av jordkabel.

Konklusjon

Tiltaket slik det er lagt frem vil ikke komme i konflikt med kjente automatisk fredede kulturminner. Kulturarvenheten vil imidlertid ta forbehold når det gjelder tiltakets forhold til kirkestedet, kirkegården og st.Olavskilden som det er Riksantikvaren som skal uttale seg til. Videre må det også foretas en undersøkelse av tiltakets forhold til eventuelle automatisk fredede kulturminner under dyrket mark. Undersøkelsesplikten jf kulturminnelovens § 9 anses ikke som oppfylt før det er gjennomført en maskinell sjakting ut i fra budsjett og vilkår satt opp i dette brev. Sjaktingen kan ikke settes i gang før Riksantikvaren har kommet med sin uttalelse.

Om tiltaket kommer for nært inntil de to påviste kullgropene må planer oversendes til kulturminnemyndighetene i Oppland fylkeskommune slik at vi kan vurdere om det bør søkes om dispensasjon etter kulturminnelovens § 8 første ledd for tiltaket.

Vi ber Dovre kommune vurdere verdien av de påviste kulturminnene fra nyere tid, og sette de eventuelle nødvendige vilkår for hvilke hensyn det skal tas til disse.

Når det gjelder kulturlandskapet skriver søker selv i konsekvensvurderingen i kapittel 3.8 at inngrepet vil føre til en forringing av kulturmiljøene her. Særlig gjelder dette miljøet rundt gården Skjelstad. Søker skriver så at påvirkningen vil være stor negativ i anleggsfasen, mens den vil synke til middels eller liten etter hvert som grøftene til vannvegen og vegkanter gror igjen.

Kulturarvenheten kan imidlertid ikke se at gjengroing av kantene vil medføre en så stor forbedring av inngrepet. En 10 m bred gate gjennom landskapet vil fremdeles være svært synlig, og fremstå som et sår i området mellom bygda, seterstulene og fjellet. Kulturarvenheten vil ut i fra de oversendte visualiseringene derfor fraråde at det blir gitt tillatelse til å gjøre et såpass omfattende inngrep så nært inntil et nasjonalt viktig kulturlandskap som dette.

Vi savner også en god redegjørelse for den visuelle virkningen av ny atkomstveg til tunnelpåhugget, og ber om å få dette oversendt.

Vi vil komme med en ny uttalelse vedrørende middelalderkirkestedet etter at Riksantikvaren har gitt sin uttalelse til saken.

Faktura for utført registrering i 2011 er vedlagt.

Med hilsen

Kjell Marius Mathisen
Fylkeskonservator

Torill Skillingsaas Nygård
Konservator/arkeolog

Vedlegg:

- Rapport datert 18.11.2008
- Rapport datert 16.5.2012
- Utskrift fra den nasjonale kulturminnedatabasen Askeladden
- Faktura for utført registrering i 2011

Kopi med vedlegg til:

Dovre kommune, Konsvegen 4, 2662 DOVRE

Kopi til: Fylkesmannen i Oppland, Postboks 987, 2626 LILLEHAMMER
Riksantikvaren, Postboks 8196 Dep034 OSLO
Kulturhistorisk Museum, Universitetet i Oslo, Postboks 6762 St. Olavs plass130 OSLO

Mottaker	Adresse	Post
Clemens Kraft KS	Boks 535, Sentrum	0105 OSLO